

**Sławistyka integralna –
naukowy kanon i erozja systemu**
(kontrapunkty południowo- i zachodniosłowiańskie)

Lech Miodyński

**Slawistyka integralna –
naukowy kanon i erozja systemu**
(kontrapunkty południowo- i zachodniosłowiańskie)

Recenzja
Andrzej Dudek

Spis treści

Wstęp	7
Rozdział pierwszy	
Tradycja unitaryzmu wobec selektywnych wizji przedmiotu badań	13
Identyfikacja obszarów i narzędzi badawczych	13
Balast historii i optyka regionów	27
Etos i fantazmat idei przewodniej	41
Rozdział drugi	
Standard interdyscyplinarności i antystandardy terminologiczne	47
U podstaw heurystycznego entuzjazmu	47
Jedność w wielości – dojrzewanie do specjalizacji	58
Zmienna wartość filologii	73
Między rygiorem typologii i eklektyzmem polihistorii	84
Dylematy fazy nowej integracji	90
Systemy pojęć i terminy – dziedzictwo ery przednaukowej	106
<i>Exemplum</i> literaturoznawcze	115
Rozdział trzeci	
Filologie narodowe – transformacje zadań, wyzwania kontekstów	125
Słowiańskie imaginarium a standaryzacja etniczna	125
Dysharmonia między regionami i dorastanie autorytetów	136
Dwa sławistyczne światy: pielgrzymi i samotni autochtoni	149
Naukowe interesy wobec roszczeń etnopolitycznych	162
Krzepnięcie sławianoznawczego imperium	170
Filologowie, etnofile, kodyfikatorzy	179

Stare antagonizmy w nowych ideologiach	191
Filologiczne konfrontacje – internacjonalizm przeciw partykularyzmem	204
<i>Exemplum</i> polskie	217
Zakończenie	237
Bibliografia	241
Indeks nazwisk	271
Summary	285

Wstęp

Nie wchodząc głębiej w meandry myśli naukoznawczej, wypada na wstępie zwrócić uwagę tylko na jedną dość oczywistą dla niej prawidłowość, której obecność z pewnością nie wymaga przeprowadzania żmudnego dowodzenia na materiale dziesiątek rozproszonych dziedzin i dyscyplin wiedzy. Toczy się w nich mianowicie nieprzerwana walka indywidualnych wahań, wyborów i przypadków z próbami wychodzącej ponad nie, ostatecznie porządkującej fakty kodyfikacji oraz z najróżniejszymi uciążliwymi zewnętrznymi korektami urzędowymi, politycznymi czy – w fazie, której sami jesteśmy świadkami – z narzucaniem nadrzędnych ekonomiczno-uitylitarnych kryteriów wydajności badawczej. Konflikt ten, którego dziś już może nie wypada nazywać dialektycznym, jednocześnie hamuje i inspiruje postępowy ruch omawianej przez nas specjalności od początku jej formowania się. Dodatkowo posiada ona wszelkie znamiona eklektycznej (względnie polifonicznej) genezy, na którą złożyły się jej wstępne osiągnięcia udokumentowane w decydującym stopniu w wieku XIX. Złudzeniem byłoby jednak – co świadomie trzeba tu podkreślić niejako w opozycji do dość „twardo” sformułowanego tytułu niniejszej pracy – doszukiwanie się w nich zawsze na siłę systemu jedyne go i jednolitego, nie uwzględniając zatomizowanego mimo wszystko charakteru wczesnych badań słowianoznawczych. Chodzi nam raczej o metaforę pożądaną przez wszelkich integralistów całości i jedności, która jako spajająca rama obejmowała zwykle kilka w miarę usystematyzowanych modeli równoległych badań, na pewnych etapach rozwojowych nauki – owszem – przenikając je do głębi i łącząc, ale na innych uwidaczniając się tylko gdzieś w tle wielu systemów nierozwiniętych, luźno współzależnych bądź rozsypanych się.

„Dziś prawdziwych sławistów już nie ma” – skonstatuje niejeden konserwatyista, próbując poprzez swój ostry sąd wyrazić rozczarowanie miałością wielu współczesnych praktyk i projektów badawczych, które często kwestionują zarów-

no pozytywne przymioty solidności, rozmachu oraz głębi spojrzenia, jak i kompleksowy sens istnienia nadal, jakby nie było, wielokształtnego i transkulturowego obszaru naukowego. Mamy na myśli specjalistów „prawdziwych” – czyli przede wszystkim jednostki gruntownie wykształcone od podstaw w zakresie utrwalo-nych w tradycji przedmiotów uniwersyteckich, nie zaś jedynie za sławistów się uważające na mocy późniejszych swych deklaracji i arbitralnego zaszeregowania tematyki dorobku. Sąd o dewaluacji sławistycznego etosu może, z jednej strony, faktycznie zasmuć ludzi uniwersytetu i akademii uformowanych intelektualnie – jak i piszący te słowa – przed fazą komercjalizacji i technicyzacji humanistyki, choć z drugiej strony zaoponuje ktoś nie bez racji, że przecież obserwujemy ogromny statystyczny przyrost wiedzy i publikacji, wszak nastąpiło wreszcie trzy dekady temu odideologizowanie (przynajmniej teoretyczne) badań, rozkwit przeżywają – co prawda najczęściej rozdrobnione – prace zespołowe, a rozbudowane programy ostatnich międzynarodowych kongresów sławistów mogłyby swoją rozległością konkurować z dziełami francuskich encyklopedystów. Na cóż więc utyskiwać i w jakim celu podejmować nieefektywną „refleksję krytyczną”? W końcu również widoczna w tytule niniejszego skromnego opracowania „sławistyka integralna” dla jednych oznaczać może „aż” nieprzebrzmiały postulat (względnie pewnego rodzaju naiwną „utopię retrospektywną”), dla innych natomiast „tylko” przejaw nostalgii – wręcz samooszukiwanie się, że kiedykolwiek takowy integralny fenomen w ogóle istniał. Pojawiają się wreszcie kłopotliwe pytania: Co konkretnie oznaczać by miała spójność danej nam specjalności? Czy kiedykolwiek (i kiedy) osiągnęła ona stan równowagi / nasycenia – zważywszy, że na początku drogi rozwojowej jej profil badawczy był dalece „niepełny”, a na końcu (właśnie w tej epoce, której symbolem są wszechogarniające programy wspomnianych kongresów) „przepełniony”? W tym kontekście może lepiej byłoby używać w stosunku do nagromadzonych zasobów opisanej wiedzy metafory migotliwych i widzianych odmiennie z rozmaitych perspektyw konstelacji, a nie upierać się przy dogmacie – i samym pojęciu – systemu.

Niezależnie od tego, czy przyjmimy w tym miejscu wzorzec scjentystycznej typologizacji, czy też poddamy się w niektórych kwestiach urokom myślenia poststrukturalistycznego, przedmiot zaprezentowanego tu oglądu nie powinien otwierać się przed czytelnikiem jako drobiazgowy katalog danych wymagających przyswojenia w konwencji przewodnika dydaktycznego czy przekształconego kompendium znanych faktów. Książki tej w żadnym wypadku nie należy bowiem traktować jako mechanicznie skomponowanego, a zarazem z konieczności wybiórczego „zarysu dziejów sławistyki”. Rozmaicie zamierzonych pozycji o takim nachyleniu już nieco przez ponad półtora wieku w różnych językach powstało i formalnie wymagany w każdej rozprawie reprezentatywny „stan badań nad tematem” z łatwością będzie można odnaleźć w dołączonych przypisach. Nie chodzi też o wzniesienie dramatycznego „epitafium dla sławistyki”, jakkolwiek

pokusa taka podczas pracy nad tekstem niejednokrotnie autorowi towarzyszyła. Cel jest inny: naczelną, widzianą w przekroju chronologicznym opozycję spójności oraz rozbicia w ontologicznym aspekcie słowianoznawstwa należałoby przedstawić w świetle kilku porządków i antynomii szczegółowych, których tożsamość wyznaczają trzy wymiary: psychologiczno-etyczny, heurystyczno-metodologiczny i polityczno-narodowy. W ich obrębie dałoby się odpowiednio wyodrębnić następujące przeciwstawienia: kanon i autorytet wobec (pseudo)norm indywidualnych, syntetyczny integralizm wobec selektywnego protekcyjnalizmu i centralizm wobec partykularyzmów. W kolejnych częściach opracowania próbuje się zgodnie z tymi założeniami dokonać takiego rozpatrzenia rozwojowych tendencji najszerszej pojętego słowianoznawstwa, by przypisywany mu przez wiele dziesięcioleci przedmiot badań uchwycić w jego całej złożoności i dyskusyjności. Wstępne obserwacje dotyczące zmian optyki badawczej w zakresie identyfikacji i funkcjonalizacji pierwiastka słowiańskiego (pewnych typowych oznak tych zmian) zamieszczone zostały w rozdziale pierwszym, w którym zarysowaną wyjściową dla dalszych rozważań sytuację traktowania *interkultury* Słowiańszczyzny – wyrosłej na dziewiętnastowiecznym gruncie wizji pokrewieństwa kulturowego wynikającego z języka – jako spójnego systemu kwalifikacyjnego, stanowiącego trzon poznawczy zwartej dziedziny wiedzy (unitaryzm) oraz opisano stan rzeczy po jej zastąpieniu przez równoległe ewoluujące podsystemy (wizje selektywne). Bardziej szczegółową analizę wybranych kategorii pojęciowych ilustrujących ten proces dyferencjacji czy wręcz entropii zawierają dwa kolejne większe segmenty tekstu. W rozdziale drugim za takie kategorie kluczowe uznano interdyscyplinarność oraz standard terminologiczny – i tu cały wysiłek włożony został w pokazanie, jak rozdzielane lub łączone były kompetencje różnych dyscyplin według ich przydatności dla ogółu systemu oraz w ewolucji od dawnej wielodyscyplinowości ku nowocześnie rozumianej interdyscyplinarności, a następnie (już nie tak systematycznie, raczej ilustracyjnie) jak przebiegały znoszące się wzajemnie procesy oczekiwanej ponadnarodowej normalizacji naukowej terminologii oraz improwizowanego tworzenia anty- bądź quasi-standardów (służących lokalnym identyfikacjom pojęć lub ich ideologiczno-aksjologicznemu cechowaniu). Rozdziałowi trzeciemu przyporządkowano z kolei nadrzędną kategorię klasyfikacyjną filologii narodowej, pojęcia określającego od początku istnienia regularnych badań słowianoznawczych świadomie bądź intuicyjnie statusy nie tylko poszczególnych etnokulturowych obiegu naukowych, ale i hierarchie podejmowanych tematów oraz wartościowanie i szeregowanie dokonywanych odkryć, na czele z artefaktami językowymi i literackimi. Ukryta i jawna rywalizacja między różnymi broniącymi swej tożsamości ośrodkami oraz bezprzykładna często wierność bądź uległość centrom politycznej potęgi wyznaczały charakter wielu z tych (samo) określeń, dlatego stan napięcia między uniwersalizmem i wymaganiami danego modelu filologii wobec rodzimego środowiska zdecydowano się przedstawić jako

pochodną zmienności bieżących zadań oraz uwarunkowań szerokiego społeczno-kulturowego i politycznego kontekstu.

Należy przyjąć, że okres kardynalnych ustaleń wstępnych wyznaczających kanon wartości slawistycznego świata przypadł na XIX stulecie (ściślej – do I wojny światowej), dlatego jemu właśnie poświęcono najwięcej uwagi – z ekskursami w kierunku wcześniejszym oraz z nieco bardziej syntetycznym rzutem oka na procesy zachodzące w wieku XX, a nawet później. Zgodnie z poczynionymi zastrzeżeniami tytułowe określenie „erozja systemu” ma w odniesieniu do zjawisk nowszych naturę relatywną, służąc raczej jako kolejna przenośnia objaśniająca złożone tendencje manifestujące się w długim ciągu czasowym na poziomach: metodologicznym (przełom postpozytywistyczny, a następnie poststrukturalistyczny), politycznym (erygowanie słowiańskich państw narodowych po 1918 roku i rozpad obozu socjalistycznego wraz z organizmami federacyjnymi w latach 1989–1991) oraz ideowo-filozoficznym (przewartościowanie historyczno-językowej kategorii Slavii w kierunku jej nowych / zaktualizowanych rozczłonkowań, choćby względem kategorii Europy czy wspólnot tradycji religijno-cywilizacyjnych). Trzeba też mieć na uwadze stały punkt odniesienia naukowego, kulturalnego i politycznego umiejscowiony w Rosji – czynnik niezwykle istotny również dla Słowian zachodnich i nieprawosławnych południowych, nie tylko dla tych połączonych z nią więzią wyznaniową. Został on w niniejszym studium odpowiednio, miejmy nadzieję, doceniony – między innymi w charakterze również wiecznotrwałego kompleksu obecnego w Polsce, powodującego (nie od dziś) zauważalną społeczną hipokryzję we wszystkich „sprawach słowiańskich”. Współwinnymi ambiwalentnego stosunku do dawnej wielozadaniowej „opiekunki Słowian” są liczni orbitujący wokół niej różnorako przez cały czas, co najmniej od rządów Piotra Wielkiego, nie zawsze w pełni naukowo ukształtowani przedstawiciele wielu „małych narodów” – jedni popadający niekiedy w tanie rusofilstwo, inni w tanią rusofobię.

Tu właśnie tkwi przyczyna dołączenia do tytułu niniejszej pracy kategorii *kontrapunktów* – jako niezależnych i zmiennych w czasie interpretantów tego, co z różnych słowiańskich perspektyw etnicznych i geograficznych uważano za główny głos w slawistycznej polifonii badań. Za względu na ich początki na styku świata zachodniosłowiańskiego i germańskiego, a także pierwotne zainteresowanie zabytkami pochodzącymi z leżącego jeszcze wówczas w obrębie Imperium Osmańskiego Południa – a dopiero z pewnym opóźnieniem przeniesienie intuicyjnej metodologii i wyobrażenia o przedmiocie samej nauki do środowiska rosyjskiego – ukształtowało się wyjściowe rozwarstwienie trzech macierzy: aktywności badawczej, „praojczyzny tekstów” oraz możliwości polityczno-finansowych. W toku XIX stulecia slawistyki czeską i rosyjską łączy co prawda jej zbiorcza nazwa, ale różnią coraz bardziej dominanty badań, z kolei polską i rosyjską zdecydowanie dzieli optyka polityczno-religijna czy uznawanie pewnych ob-

szarów za wyłączone z zainteresowań (w naszym przypadku choćby relatywnie słaba orientacja na tradycje i materiał najbliższego Wschodu na tle całości Slavii). Kontrapunkty zachodnio-, a następnie południowosłowiański – jako przedmioty badań – szybko zaczynają w Rosji konkurować z zadaniami „czystej” rusycystyki (z apogeum w drugiej połowie XIX wieku). W obrębie tychże kontrapunktów (uzupełniających głos rosyjski) rozumianych jako zorganizowana działalność slawistyczna dochodzi do kolejnych wewnętrznych podziałów – w zależności od okoliczności politycznych, religijnych, kulturalnych i językowych. Trudne byłoby na przykład mechaniczne i uogólniające uznanie w ciągu dwóch wieków rusycystyki za „automatycznie równoprawny” człon slawistyki bez uwzględnienia wszystkich tych dysproporcji – i tutaj leży między innymi jeden z powodów stosowania dość długiego w polskich warunkach, pozornie absurdalnego przeciwstawienia: „filologia słowiańska – filologia rosyjska”. Na południowej Słowiańszczyźnie natomiast w niektórych krajach instytucjonalnie i merytorycznie filologia rosyjska (kontrapunkt względem badań najbliższego otoczenia) zaczęła się rozwijać z wielkim opóźnieniem w stosunku przykładowo do Czech, oznaczając na początku co najwyżej zainteresowania glottodydaktyczne i etnograficzne. Dlatego celowo nie rozbudowano w tej książce opisu badań rusycystycznych poza Rosją, a o polonistycę zagraniczną wspomina się – z powodu „zakłóconego obiektywizmu” obserwatora tkwiącego w rodzimym środowisku – od czasu do czasu, raczej kontekstowo i egzemplifikacyjnie. W „kanonicznym” okresie do I wojny światowej (późniejszy potraktowano schematycznie) zamknął się bowiem ostatecznie czas „testowania równowagi” różnych środowisk słowianoznawczych. W wieku XX szczególnie status nierosyjskiej rusycystyki – najpierw w międzywojniu, skazującym kontrapunkt radziecki na izolację, a później w rzeczywistości narzucanych metodologicznych norm „przodującego ustroju” – pogłębił dystans pomiędzy naukowymi uniwersami wschodniosłowiańskim i dwoma pozostałymi. Pisząc zatem tę rozprawę z punktu widzenia polskiego slawisty nierusycysty, autor nie zakładał, że istnieje ponadczasowy „slawista modelowy” (inaczej przecież wyglądała jego autodefinicja w epoce romantyzmu, a inaczej po 1945 roku), tylko wyznaczył ściśle kolejne cezury dwóch wojen światowych jako przełomy polityczne i po części metodologiczne, po których niemożliwe staje się już – bez uwzględnienia szczególnej funkcji rusycystyki – ujęcie symetryczne i syntetyczne ponadnarodowej nauki. Zawsze uaktywniać się będzie jakiś głos większościowy i jego kontrapunkty, a perspektywy „tradycji slawistyki” w konkretnych krajach (także niesłowiańskich) okażą się często diametralnie i chyba nieodwracalnie różne. Podobnie, choć z innym rozkładem akcentów, uczestników środkowoeuropejskiego życia intelektualnego uformował też kompleks germański, powodujący, że ulegający mu Słowianie targani byli sprzecznościami fascynacji filozofią i kulturą niemieckojęzycznego oświecenia oraz romantyzmu i oporu wobec siły narastającego pangermanizmu. W perspektywie tak mocnych

antagonizujących obciążeń dziejowych formujących pamięć historyczną oraz stabilizujących je niezmienników religijno-cywilizacyjnych słowiańskie uniwersum widzieć należy poprzez pryzmat diachronicznej ewolucji nauki jako teren ścierania się wielkich idei ożywiających sfery wiary, kultury i polityki. Warto więc przynajmniej pobieżnie przypomnieć, jak rodził się w twórczych umysłach głębszy sens uprawiania synkretycznej refleksji sławistycznej oraz jak w jej ramach nieuchronnie rozchodziły się drogi wielkich autorytetów, narodowych szkół i wyspecjalizowanych języków badawczych.

Indeks nazwisk

- Afanasiew Aleksandr 77
Agienosow Władimir 105
Aksakow Iwan 91, 199
Aksakow Konstantin 72, 75, 162
Aksionowa Jelena 80, 101, 165, 173, 205
Alag'ozovski Robert 119
Aleksander I Romanow 54, 134
Aleksander II Romanow 175
Aleksander III Romanow 172
Aleksandrow Aleksandr 151
Aleksiejew Michaił 76, 166
Aloe Stefano 96, 142
Altbauer Mosze 30
Alter Franz Karl 130
Alpatow Władimir 101, 205
Amfilochij (Siergijewski-Kazancew Paweł) 81
Amsterdamski Stefan 14
Andelković Miloš 111
Andrić Ivo 226
Andriejew Andriej 129
Angełow Boniu 219
Angełow Dimityr 212
Angyal Andreas (Endre) 193, 214
Antonowycz Wołodymyr 175
Appendini Francesco 57, 66, 138
Aprilow Wasil 110, 159
Arbuzowa Irina 194
Aretow Nikołaj 71
Arnaudow Michaił 19, 95, 110, 212
Arsz Grigorij 113
Arżakowa Łarisa 207
Asbóth Oszkar 214
Assemani Giuseppe 48, 51
Asznin Fiodor 205
Avenarius Aleksander 115
Ażniuk Bohdan 81
Babić Stjepan 40
Babić Toma 129
Babukić Vjekoslav 71, 112
Badalić Josip 209
Badžović Despot 190
Bakałow Georgi 213
Bakuła Bogusław 43, 46
Bakunin Michaił 178
Baluch Jacek 25, 123, 231
Balzer Oswald 90
Bałandin Arkadij 79
Ban Matija 189
Bandtkie Jerzy Samuel 54, 55, 133, 134
Banduri Anselmo (Matija Bandurović) 51
Baranowicz Łazar 153
Bardach Juliusz 59
Baron Roman 224
Bartko Ladislav 147
Bartoš František 77, 167
Basaj Mieczysław 15, 37, 199

- Batowski Henryk 14, 15, 41, 222, 225
Baudouin de Courtenay Jan 17, 20, 35, 85, 111, 173, 199
Baudouin de Courtenay-Ehrenkreutz-Jędrzejewiczowa Cezaria 96
Bayer Gottlieb 129
Bazanow Wasilij 24
Bąbała Jerzy 211
Bechyňová Věnceslava 48
Bednářová Marcela 157
Belić Aleksandar 26, 99, 208, 210
Bełza Igor 95
Benedykt XIV 128
Benešić Julije 209
Benešová Michala 207
Benfey Theodor 89
Benža Mojmír 24
Berčić Ivan 187
Bernard Antonia 186
Berneker Erich 201
Bernolák Anton 184
Białokozowicz Bazyli 167
Bidlo Jaroslav 92, 96
Bielfeldt Hans 193
Bielinski Wissarion 148, 161, 173
Bielow Michaił 58, 64, 174
Bieńkowski Wiesław 78
Biesekirska Ljuba 124
Biezsonow Piotr 77, 128, 161, 162, 166
Biliarski Piotr 108
Bing Just 22
Bittner Konrad 203, 204
Blagojević Nenad 208
Blanár Vincent 184
Blažević Krezić Vera 187
Bobczew Stefan 212
Bobrownicka Maria 28, 30, 38, 42, 119, 222, 225, 226, 227, 228, 232
Bobrowski Michał 141
Bodianski Osip 27, 64, 65, 73, 75, 148, 149, 150, 162, 163, 165
Bogajewa Natalija 204
Bogatowa Galina 162
Bogdan Ioan 215
Bogišić Valtazar 35, 90, 111, 188
Bogorodicki Wasilij 197
Bogorow Iwan 78, 111, 169, 178
Bohusz Sierżeniec Stanislav 53
Bołchowitinow Jewtimij 56
Bonazza Sergio 43, 133, 196
Bopp Franz 66, 85, 151
Borisionok Jelena 76
Borisionok Jurij 115
Borodkin Michaił 36
Borys III Koburg 94, 212
Bošković Jovan 190
Botew Christo 226
Bott Marie-Luise 206
Boué Ami 69
Brandt Roman 94
Breneselović Luka 90
Brezniew Leonid 215
Brlić Ignjat 156
Brodski Nikola 36
Brodziński Kazimierz 145, 168
Brogi Bercoff Giovanna 43, 103, 196, 214
Broz Ivan 188
Brozović Dalibor 40
Brückner Aleksander 15, 19, 92, 96, 194, 200, 219
Budagowa Ludmiła 161
Budiłowicz Anton 36, 86, 92, 172, 196
Budin Gerhard 120, 123
Bukaty Antoni 181
Bukowski Władimir 32
Bulicz Siergiej 88
Bunjak Petar 216
Busłajew Fiodor 79, 80, 170
Bychowiec Józef 54
Cadot Michel 42
Cankow Anton 178
Carski A. 131
Cegielski Hipolit 151
Cejtlin Ralia 137
Čelakovský František 60, 61, 62, 87, 137, 142, 145, 146, 150, 167
Celestin Fran 209
Černý Adolf 198
Černý Jan Matouš 48
Černý Václav 38
Ceynowa Florian 172

- Chițimia Ion 29
Chłudow Aleksiej 82
Chmielnicki Bohdan 164
Chodźko Aleksander 91, 181
Chomiakow Aleksiej 36, 161, 196
Chrabr 183
Chrobak Tadeusz 202
Chyra-Rolicz Zofia 100
Cloz Paris 140
Conew Benio 94
Cronia Arturo 214
Cybulski Wojciech 87
Cyryl-Konstantyn św. 50, 70, 75, 135, 139, 149, 184, 225, 228
Czajewski Wiktor 182
Czajka Henryka 226, 230
Czapik Barbara 233
Czarkowski Piotr 181
Czekanowski Jan 21, 98
Czepieliński Florian 80
Czerwiński Maciej 25
Czesnokow Władimir 197
Czmyr Ołena 197
Czorna Ludmiła 45
Czubiński Antoni 38
Czurkina Iskra 152, 168, 172, 189
Czyżewski Dmytro 19
Ćurčin Milan 194
- Dal Władimir 77, 110
Damianowa Rumiana 178
Damjanović Stjepan 90, 104
Damljanović Dara 190
Daničić Đura 85, 87, 112, 180, 190, 191
Daniel z Veleslavína 126
Danilewski Nikołaj 37, 42, 44
Daniłow Kirsza 69
Danowa Nadia 73, 159
Darasz Zdzisław 233
Darwin Charles 160
Daskalov Roumen 113
Daszkiewicz Nikołaj 88, 175
Dąbek-Wirgowa Teresa 226, 230
Dąbrowska-Partyka Maria 25, 232
Demeter Dimitrije 110
Deretić Jovan 40, 216
- Derganc Aleksandra 211
Derkos Ivan 156
Diakow Władimir 23, 28, 36, 50, 79, 88, 91, 93, 100, 103, 134, 152, 178, 200, 206, 210
Diemidow Paweł 60
Diemidowa Nina 162
Dierzawin Nikołaj 93, 202, 205
Dilewski Nikołaj 213
Dimitrijević Milan 68
Dimitrow Dimitrij 37
Dimow Georgi 94
Dinekow Petyr 95, 214
Dmowski Roman 199
Dobner Gelasius 52
Dobrovský Josef 30, 48, 49, 50, 52, 55, 56, 66, 68, 74, 84, 99, 107, 109, 131, 132, 133, 134, 135, 136, 138, 139, 140, 141, 143, 146, 149, 153, 154, 161, 162, 167, 182
Dolanský (Heidenreich) Julius 113, 147, 204
Dolci Sebastiano 186
Dolinar Darko 212
Doliński Ignacy 171
Dołęga Chodakowski Zorian 18, 78, 168
Domentijan 190
Donnert Erich 17
Doubek Vratislav 198
Dorčáková Mária 103
Dorosz Wojciech 31
Dorotić Sesar Dubravka 143
Dorovski (Dorovský) Ivan 117, 183
Dostal Marina 74, 149, 151, 161, 163, 165, 175, 184, 203, 205
Dostian Irina 135, 152
Dostojewski Fiodor 209
Drahomanow Mychajło 88, 178
Drašković Janko 157
Drinow Marin 35, 78, 177
Drugovac Miodrag 117, 122
Dubrowski Nikołaj 83
Duchiński Franciszek 181
Dujczew Iwan 95
Duliczenko Aleksandr 14, 16, 21, 25, 30, 35, 46
Dunin-Borkowski Stanisław 141
Đurčanský Marek 92

- Đurđević Ignjat 186
Đurica Milan 214
Đurišin Dionýz 117
Đurkovečki Josip 156
Durnowo Nikoľaj 204
Durych Václav Fortunát 48, 49, 131
Dutkiewicz Walenty 59
Dutkowski Jan 225
Duvernois Aleksandr 177
Dybalska Renata 207
Džambazovski Kliment 152
- Egeberg Erik 22
Eisner Jan 102
Elżbieta Piotrowna 52
Elżbieta I Romanowa 129
Engel Johann Christian von 53
Engelberg Ernst 206
Engels Friedrich 93
Erben Karel 77, 168
Ergetowski Ryszard 201
Ewers Johann Philipp von 56
- Fadiejew Aleksandr 38
Farlati Daniele 51
Federowski Michał 230
Felber Helmut 120, 123
Ferdynand II Habsburg 128
Ferić Gvozdenica Juraj 70
Fertacz Sylwester 38, 42, 43
Fichte Johann Gottlieb 142
Filaret (Drozdow Wasilij) 81
Filo Július 60
Fischer Adam 98
Flaker Aleksandar 209
Florinski Timofiej 39, 113, 168, 199
Focjusz 74
Folejewski Zbigniew 19
Fomiczewa Olga 172
Fonwizin Denis 155
Forelle Mojżesz 182
Fortis Alberto 154
Fortunatow Filipp 20, 85, 93
Fotinow Konstantin 72, 158, 159
Francew Władimir 134, 143
Franciszek II Habsburg 137
- Franciszek Józef I 61
Franczuk Wiera 81
Frangeš Ivo 90
Frankopan Fran Krsto 86
Fryderyk Wilhelm IV 201
- G'určinov Milan 117
G'určinova Anastasija 121
Gaczew Georgij 178
Gadányi Károly 191
Gagic Jeremija 150
Gaj Ljudevit 70, 71, 112, 129, 139, 150,
151, 156, 157, 186, 187
Gajda Stanisław 17, 26
Gallaudet Thomas Hopkins 73
Gałazka Wojciech 233
Gantar Godina Irena 38
García Lorca Federico 123
Gavrilović Andra 149, 209
Gawarecka Anna 30
Gazda Grzegorz 119
Gebauer Jan 185
Geczewa Kyrstina 212
Geitler Leopold 86, 187, 209
Gella Aleksander 134
Georgiew Emiľ 19, 95, 158, 214
Georgiew Władimir 21, 95, 214
Georgiewa Aľbena 213
Georgijević Bartolomej 127
Georgijević Krešimir 209
Gesemann Gerhard 207
Gessner Conrad 107
Gierowski Piotr 123
Gil Dorota 25
Giovio Paolo 107
Giza Antoni 38
Gjika Elena 169
Gładkova Hana 131
Goethe Johann Wolfgang von 78, 140, 144
Goetz Leopold 92
Goleniszczew-Kutuzow Ilja 113, 226
Golicyn Aleksandr 146
Golicyn Dmitrij 68
Gołąb Zbigniew 16
Gołąbek Józef 19, 96, 204
Gologanow Iwan 187

- Gonczarow Iwan 188
Gonneau Pierre 214
Goriainow Andriej 165, 203, 204, 205
Gorina Ludmiła 177
Gorizontow Leonid 115, 196
Gorki Maksim 209
Gorski Aleksandr 81
Gostl Igor 70
Goszczyński Seweryn 151
Grabowski Tadeusz 42, 43, 211, 226
Gracianski Nikołaj 202
Granowski Timofiej 161
Grecz Nikołaj 34, 63, 136
Griekow Boris 88, 202
Grigoriew Aleksandr 208
Grigorowicz Wiktor 21, 34, 35, 64, 66, 67, 74, 75, 82, 151, 152, 162, 163, 172
Grimm Jacob 60, 65, 68, 79, 154
Grković-Mejdžor Jasmina 210
Grot Konstantin 92, 93, 168, 172, 196, 204
Grubišić Klement 48
Gruchała Janusz 198
Grudzień Sebastian 100
Gruew Joakim 178
Grujić Nikanor 156
Grzegorzewski Ignacy 63
Gudzij Nikołaj 102, 202
Gundulić Ivan 141, 157, 190
Guyzová Olga 147

Hadžić Jovan 153
Hájek Václav 126
Hamm Josip 90, 91, 95, 96, 203, 209
Handke Kwiryna 14, 221
Hanka Václav 59, 60, 61, 62, 65, 66, 74, 109, 131, 137, 140, 142, 143, 144, 145, 146, 155, 162, 183, 185
Hanula Matej 214
Hanuš Ignác 83, 183
Hanusz Jan 182
Hattala Martin 184
Haupt Joachim Leopold 78, 167
Hauptová Zoe 217
Havránek Bohuslav 16
Hegel Georg Wilhelm 160
Helcel Antoni Zygmunt 50
Herberstein Žiga 127
Hercen Aleksandr 173, 188
Herder Johann Gottfried 41, 49, 60, 78, 130, 154, 198
Hieronim św. 51, 52
Hilferding Aleksandr 23, 31, 34, 35, 77, 81, 82, 86, 161, 173, 174, 175, 185, 191, 199
Hladnik Miran 40
Hlôšková Hana 206
Hoffman Karol 171
Holjevac Željko 134
Hołowacki Jakiw 76, 110, 164
Homer 189
Homza Martin 134
Horák Jiří 19, 95, 97, 99, 127, 200, 204
Hornig Michael (Michal Hórnik) 185
Hrozienčik Jozef 38, 48, 147
Hruszewski Mychajło 19, 175, 204
Hrycenko Pawło 105
Hube Romuald 83
Hunyady-Obrenović Julia 191
Hus Jan 74, 77, 161
Husek Jan 200

Ignjatović Đorđe 209
Ileczuk I.S. 177
Ilešič Fran 209
Iljinski Grigorij 20, 35, 37, 94, 101, 204, 205
Isayevych Iaroslav 29
Iszutin Wadim 134
Ivantyšinová Tatiana 101, 144, 164, 184, 185
Iveković Franjo 188
Ivšić Stjepan 209
Iwanow Jordan 212
Iwanow Wiaczesław 99
Iwanowa Diana 190

Jabłonowski Józef 51
Jacobsson Gunnar 30
Jacymirski Aleksandr 38
Jagić Vatroslav (Ignatij) 16, 27, 32, 35, 36, 62, 65, 70, 74, 75, 90, 91, 94, 95, 97, 99, 144, 147, 149, 186, 193, 194, 195, 200, 201, 210
Jakob Robinson Therese von 150
Jakobson Roman 19, 206

- Jakóbiec Marian 222, 229
 Jakubowicz Andriej 69
 Jakuszkin Jewgienij 166
 Jakuszkin Paweł 90
 Janaszek-Ivaničková Halina 122, 229, 231
 Januszewski Bernard 87
 Jarnik Urban 158
 Jaroszewicz-Kleindienst Barbara 225
 Jarowy Walerij 197
 Jastriebow Iwan 190
 Jaworski Tomasz 189
 Jazykow Nikołaj 161
 Jelínek Edvard 183
 Jembrih Alojz 209
 Jesipow Władimir 171
 Jež Andraž 157
 Jezbera Jan 22
 Jirásek Josef 97
 Jireček Josef 110, 147, 183
 Jireček Konstantin 23, 147, 183
 Joan Egzarcha 135, 136, 163
 Jocow Boris 43, 95, 213
 Jonke Ljudevit 209
 Jordan Jan 185
 Jordan Johann Christoph de 51
 Jovanović Miroslav 67, 69
 Józef II Habsburg 130
 Juda Celina 233
 Jungmann Josef 111, 132, 142, 143, 146

 K'ulavkova Katica 118
 Kabzińska Ilona 39, 41
 Kačić Miošić Andrija 68, 154
 Kaczanowski Władimir 88
 Kaczenowski Michaił 107
 Kadlec Karel 23
 Kađubek Wincenty 108
 Kajsarow Andriej 135
 Kajsiewicz Hieronim 178
 Kalajdowicz Konstantin 50, 136
 Kalina Antoni 87
 Kalinin Michaił 38
 Kant Immanuel 136
 Karadžić Vuk Stefanović 65, 67, 68, 69,
 71, 76, 78, 85, 108, 110, 112, 133, 135,
 136, 139, 140, 145, 146, 150, 153, 154,
 155, 156, 157, 159, 162, 166, 168, 169,
 170, 179, 180, 185, 186, 187, 231
 Karagiozow Panajot 32, 41
 Karaman Matej 128
 Karamzin Nikołaj 55, 107, 109, 130, 155
 Karásek Josef 94
 Karasiew Aleksandr 152
 Kardyni-Pelikanová Krystyna 224, 225
 Kariejew Nikołaj 198
 Karłowicz Jan 87, 111, 230
 Karski Jewfimij (Jan) 39, 182
 Kasperski Edward 116
 Katančić Matija Petar 52
 Katarzyna II Wielka 31, 52, 130, 153, 155,
 173
 Katkow Michaił 60
 Kautsky Karl 201
 Kawielin Lew 176
 Kaznačić Ivan 187
 Kempniński Ignacy 80
 Kengelac Pavle 67, 68
 Keppen (von Köppen) Piotr 57, 58, 64,
 137, 145
 Kidrič France 211
 Kiejzik Lilianna 29
 Kiersnowski Ryszard 222
 Kijas Artur 33, 35
 Kikieszew Nikołaj 43
 Kiriejewski Iwan 62, 161
 Kiriejewski Piotr 76
 Klaić Adolf 210
 Klarnerówna Zofia 180
 Kłoskowska Antonina 14
 Kmeć Jan 184
 Kmita Jerzy 120
 Koczubinski Aleksandr 88, 163
 Kodajová Daniela 184
 Kolberg Oskar 78
 Kolbuszewski Jacek 224
 Kolbuszewski Stanisław 19
 Kolewski Wasil 28
 Kollár Ján 60, 61, 85, 108, 112, 134, 140,
 142, 144, 146, 147, 153, 157, 160, 162,
 164, 195
 Kołłątaj Hugo 68
 Kołodziejczyk Edmund 219

- Komenský Jan Amos 74, 225
Končarević Ksenija 210, 217
Kondakow Nikodim 86
Koneczny Feliks 43, 129
Koneski Blaže 210
Konicki Michał 80
Kononenko Petro 39
Kopitar Jernej 40, 50, 53, 56, 57, 70, 74, 84, 85, 108, 109, 112, 131, 132, 133, 135, 137, 138, 139, 140, 141, 143, 145, 146, 148, 149, 155, 158, 161, 162, 166, 179, 180
Kopylenko Moisiej 136
Kordić Snježana 216
Kornhauser Julian 232
Koroluk Władimir 102, 205
Korytko Emil 169
Korytkowska Małgorzata 17, 21, 25
Koščak Vladimir 43
Kosta Peter 207
Kostenečki Konstantin 127
Kostić Đorđe 147
Kostomarow Mykoła 76, 164
Kostov Kiro 117
Kostrzewski Józef 31
Košutić Radovan 210
Koszelow Aleksandr 197
Kościński Konstanty 172
Kościuszko Tadeusz 153
Kot Włodzimierz 226
Kotkowski Julian 86
Kotliarewski Ołeksandr 80
Kovač Zvonko 104, 116, 216
Kowalewski Jacek 25
Kozaczinski Manuił 153
Kraiński Wincenty 89
Kramař Karel 38, 198, 199, 202
Krasnosielcew Mikołaj 177
Kraszewski Józef Ignacy 168
Kreft Branko 209
Krejčí Karel 98, 207
Krek Gregor 94
Kristijanović Ignac 157
Kriuczkw Igor 175
Križan Josip 189
Križanić Juraj 34, 36, 126, 128, 163
Krstić Nikola 142
Krug Johann Philipp 56
Krumbacher Karl 92, 201
Kruszewski Mikołaj 111, 173
Kryłow Iwan 155
Kryński Adam 63
Krzyżanowski Julian 230
Kšičan Michal 214
Kubik Damian 15, 22
Kucharski Andrzej 59, 109, 142, 169
Kudělka Milan 15, 23, 47, 52, 97, 103, 112, 130, 182, 200, 215
Kuew Kujo 214
Kuhn Thomas 14
Kukuljević Sakcinski Ivan 83, 169, 174, 186
Kulbakin Stiepan 94
Kulisz Pantelejmon 76, 165
Kułakowski Płaton 155, 157
Kundera Milan 38
Kurczak Justyna 180
Kurelac Fran 86, 150, 186
Kurböck Josef 153
Kutrzeba Stanisław 90
Kuźma Inga 32
Kuźmin Aleksandr 84
Kvapil Miroslav 119
Květ František 172
Kwiecień Marek 45
Lalić Radovan 210
Lalkov Miltschko 178
Lanosović Marijan 138, 154
Lavrín Janko 101
Lednicki Wacław 96
Léger Louis 91
Lehr-Splawiński Tadeusz 219, 222
Lejczik Władimir 124
Lekow Iwan 213
Lelewel Joachim 55, 133, 134
Lenin (Uljanow) Władimir 93, 201
Leon XIII 187
Leontiew Konstantin 196
Leopold II Habsburg 130
Lermontow Michaił 219
Leskien August 27, 89, 94, 180, 201, 219
Leskinen Marija 76

- Leszczyłowska Inna 152
Levaković Rafail 128
Levstik Fran 189
Lewaszkiwicz Tadeusz 54, 142, 180, 185, 189, 196
Linde Samuel Bogumił 54, 55, 65, 133, 134, 141, 146, 148, 180
Lipatow Aleksandr 30, 37, 41, 42, 198
Litawrin Giennadij 189
Ljubić Šime 83, 187
Loderecker Petr 128
Lukács István 215
Lukszyn Jurij 119, 123
Lutyński Jan 102
- Łamanski Władimir 15, 36, 91, 92, 168, 196
Łaptiewa Ludmiła 50, 59, 129, 132, 135, 167, 177, 192, 195, 196, 196
Ławrow Piotr 148
Ławrowski Piotr 33, 171, 172
Łomonosow Michaił 52, 107, 129, 130, 155
Łowmiański Henryk 23
Łukaszewicz Platon 165
Łukjanienko Aleksandr 197
Łużny Ryszard 229, 234
- Máchal Jan 94, 99
Macheta Lidia 29
Maciejowski Waclaw 58, 59, 66, 142, 148
Macun Ivan 188
Macůrek Josef 23
Madany Edward 122, 225, 227, 230, 231
Magnuszewski Józef 222, 225, 228, 229
Majakowski Władimir 213
Majkow Apołłon 163
Majorowa Olga 165
Makarow Michaił 135
Makarowa Galina 107
Maksimović Vojislav 84
Maksimow Siergiej 77
Maksimowicz Michaił 76, 108, 165
Makuszew Wikientij 80, 174
Malinowski Franciszek 85
Malinowski Lucjan 15, 87
Małek Eliza 123
Małkowski Konstanty 181
- Mandić Antun 107
Mannhardt Wilhelm 77
Mańczak Witold 18, 44
Marès Antoine 214
Maretić Tomislav 209, 210
Margalić Edo 214
Maria Pawłowna Romanowa 69
Marijanović Stanislav 52
Marinov Tchavdar 113
Markiewicz Henryk 121
Marković Zdenka 200
Markow Dmitrij 19, 28, 79, 102
Marks Karl 93
Marojević Radmilo 210
Marr Nikołaj 37, 101
Martynow Iwan 176
Masaryk Tomáš 33, 39, 43, 95, 97, 114, 195, 198, 202, 207
Mašek Ignác 185
Maślanka Julian 168
Matejko Franciszek 72
Matejko Jan 72
Matejko L'ubor 180
Matkowski Aleksandrina 88
Matula Vladimír 168
Mazon Andre 26
Mažuranić Antun 157
Mažuranić Ivan 110
Mecherzyński Hieronim 63
Medić Danilo 165
Medyński Napoleon 51
Mehoffer Józef 21
Meillet Antoine 21
Mendelejew Dmitrij 171
Mercati Angelo 95
Mésaroš Július 114
Metelko Franc 71, 158
Metody św. 50, 53, 71, 75, 135, 139, 184, 225
Metternich Klemens von 141
Michalski Maciej 180
Michiejew Sawwa 127
Mickiewicz Adam 19, 22, 39, 41, 89, 99, 134, 144, 146, 157, 162, 180, 181, 218
Mielkow Andriej 81
Mieszczaninow Iwan 101
Mietlinski Amwrosij 165

- Mihailović Evstatije 155
Mihanović Antun 152
Miklas Heinz 26, 214
Miklošič Franc 84, 85, 87, 90, 97, 99, 108,
109, 110, 152, 170, 179, 180, 181, 184,
189, 191
Mikołaj I Romanow 145
Mikołaj II Romanow 37
Mikołajczak Aleksander 33
Mikoszewski Karol 171
Miladinov Dimitar 152, 169
Milaković Dimitrije 187
Miletić Ljubomir 94
Milićević Jovan 67
Milićević Milan 174
Miller Aleksiej 166
Miller Orest 80, 171
Milojević Miloš 164
Milojković Anđelka 194
Milosavljević Petar 40
Milovanov Luka 154
Milukow Paweł 198
Milutinović Sarajlija Sima 78, 169
Minerałow Jurij 21
Mironow Siergiej 84
Mishkova Diana 113
Misirkov Krste 190
Miszewski Jan 185
Modrinjak Štefan 108
Moisiejenko Wiktor 191
Molè Wojśław 96, 223
Mołdowan Aleksandr 204
Momeczilow Iwan 178
Moraczewski Jędrzej 200
Morfill William 177
Moritsch Andreas 178
Moroszkina Michaił 110
Moroz-Grzelak Lilla 36, 43
Moskalenko Anatolij 101
Moszyński Kazimierz 20, 23, 24, 33, 39,
222, 223
Moszyński Leszek 21
Możejko Edward 19, 226, 230
Mrazović Avram 153
Mrkalj Sava 68
Mrongowiusz Krzysztof 136
Mühlpfordt Günther 29
Muka Arnošt 207
Mukařovský Jan 99
Mulik Peter 114
Müller Friedrich Max 77, 129
Müller Gerhard Friedrich 52
Murdarow Władko 95, 159
Murko Matija 92, 97, 99, 211, 212
Musiałek Józef 44
Mušicki Lukijan 67, 108, 112, 139, 147, 153
Musulin Stjepan 209
Mylnikow Aleksandr 55, 56, 126, 195
Nadiezdin Nikołaj 75, 166
Nadskakuła Olga 32, 37, 42
Nahtigal Rajko 211
Napoleon I Bonaparte 195
Narbutt-Łobarzewska Julia 146
Narski Igor 29
Naumow Aleksander 30, 232
Nawrocki Witold 224
Nazarowa Tatiana 35
Nebeský Václav 183
Nehring Władysław 182
Nejedlý Zdeněk 93, 202
Nekula Marek 60
Neumann Friedrich 206
Newerkla Stefan 53
Niederhauser Emil 214
Niederle Lubor 28, 33, 98, 178, 207
Niedziela Zdzisław 225
Nienaszewa Zoja 212
Niewiarowski Aleksander 161
Niewostrujew Kapiton 81
Nikiforow Konstantin 45, 64, 94
Nikiforowa Olga 172
Nikitin Siergiej 167, 170, 176
Nikolski Siergiej 119
Nikulina Maja 50, 56, 149
Nitsch Kazimierz 96, 113
Norberg Madlena 207
Nosowicz Iwan 166, 167
Novak Vilko 170
Novotný Jan 61
Nowak Joanna 67
Nowak Witold 24

- Nowicka-Jeżowa Alina 116
Nowicki Witold 119, 123
Nowosilcow Nikołaj 133
- Obradović Dositej 175
Obrenović Mihailo 168, 180, 191
Obrenović Miloš 155
Ohonowski Omelian 111, 175
Onyszczenko Ołeksij 105, 216
Orbini Mavro 50, 70, 126
Orel Irena 70
Orzechowski Stanisław 126
Osipowa Nurija 215
Ossoliński Józef Maksymilian 108, 133, 146
Ostojeć Branislav 40
Ostromęcka Helena 14
Ostrowski Mieczysław 189
Ostrowski Piotr 54
- Pačić Jovan 153
Pająk Aleksandra 25
Palacký František 60, 98, 132, 140, 142, 145, 163
Pałamarczuk Olha 197
Panibud’łaska Wołodymyr 39
Pankowicz Andrzej 25
Papierkowski Stanisław 222, 226
Parčić Dragutin 187
Partycki Omelian 175
Pastrnek František 48, 201
Paučová Lenka 104
Paul Karel 147
Pauli Żegota 168
Pavel Avgust 214
Pawiński Adolf 83, 181
Pawlenko Olga 198
Pawłow Aleksiej 82, 177
Pawłow Iwan 27, 213
Pawłow Todor 213
Pawłowski Tadeusz 118, 120, 121, 123
Pelzel Martin (Franz) 133
Penczew Władimir 213
Penew Bojan 213
Peričić Eduard 128
Perwolf Josef 33, 87, 172
Petar II Petrović Njegoš 34, 65, 226
Petíra Stanislav 200
Petković Marina 210
Petr Jan 188
Petranović Božidar 110, 187
Petrbok Václav 53
Petrus Pavol 63, 147
Peukert Herbert 61
Pfitzner Josef 203
Piasek Wojciech 25
Piczeta Władimir 202, 208
Pieninski Iwan 136
Pietraszewski Baltazar 181
Pietrowski Niestor 57
Pigoń Stanisław 228
Piotr I Wielki 10, 50, 88, 89, 153, 181
Piper Predrag 21, 68
Pipes Richard 42
Pisarek Larysa 234
Plichta Paweł 25
Pliniusz Starszy 108
Podolan Peter 134, 145, 158
Pogačnik Jože 138
Pogodin Michaił 59, 62, 64, 65, 72, 74, 78, 84, 131, 148, 149, 152, 160, 161, 165, 175
Pokrowski Michaił 100, 204
Polívka Jiří 201
Poniecki M. 179
Popović Aca 169
Popović Žiga 57
Popow Andriej 82
Popow Nił 175
Popowicz Rajno 159
Popruženko Michaił 95
Porzeziński Wiktor 197
Pospíšil Ivo 98, 104, 133, 211
Potiebnia Ołeksandr 17, 80, 173
Potiomkin Grigorij 153
Potkański Karol 83
Potocki Jan 53
Potocki Stanisław 131, 133
Poźniak Telesfor 229, 230, 234
Pražák Albert 198
Prejs Piotr 34, 35, 64, 65, 66, 73, 74, 150, 151, 162, 164
Prešeren France 40
Priatelj Ivan 211, 212

- Prijma Fiodor 76, 166
Primic Janez 71
Prličev Grigor 189
Procházka František Faustin 48
Prokop z Cezarei 49, 108
Prokopowicz Teofan 51
Prószyński Ludomir 87
Przybyszewski Stanisław 231
Ptolemeusz 182
Pucić Medo 187
Puszkina Aleksandr 157, 162, 172, 188, 219
Pypin Aleksandr 18, 38, 80, 87, 97, 114, 172, 181, 198
Pyrwanow Nikoła 178
- Rački Franjo 140, 172, 186, 191
Radzenko Konstantin 88, 175
Radić Milana 210
Radić Stjepan 208
Radl Emmanuel 204
Radojičić Đorđe 147
Rajkow Dimityr 152
Rakowiecki Ignacy Benedykt 18, 54, 134
Ramovš Fran 211
Ranke Leopold von 69, 151
Rapacka Joanna 26, 230
Ravnikar Matevž 141
Rawita-Gawroński Franciszek 168
Razin Stieńka 164
Razumowski Aleksiej 134
Reiff Charles-Philippe 137
Relković Matija Antun 154
Rem Goran 52
Rešetar Milan 195, 210
Reutz Alexander von 56
Ritter Vitezović Pavao 171
Robinson Michaił 96, 101, 196, 204, 205
Rocconella Nicolò 50
Rodić Milivoj 120
Rogulja Petar 83
Rokicki Jarosław 25
Rokina Galina 145, 160
Rokosz Tomasz 100
Rösel Hubert 96
Rost Paul 201
Rožić Vatroslav 111
- Rozwadowski Jan 85, 96
Róziewicz Jerzy 37
Rumiancew Nikołaj 58, 131, 135, 136, 137, 146, 155
Rusek Jerzy 15
Russocka Jadwiga 222
Rutowski Ferdynand 63
Rybnikow Paweł 166
Rylejew Kondratij 78
Rylski Neofit 152, 159
- Šabić Marijan 143
Sablić Tomić Helena 72
Sacharow Andriej 129
Sacharow Iwan 76, 166
Sacke Georg 206
Sadowska Bianca 173
Šafárik Janko 84
Šafárik Pavol Jozef 19, 28, 31, 44, 52, 61, 62, 63, 65, 66, 69, 73, 80, 84, 108, 132, 134, 137, 140, 142, 144, 146, 147, 148, 149, 152, 153, 155, 157, 158, 162, 163, 180, 183
Šalamun-Biedrzycka Katarina 233
Samardžija Marko 40
Samarin Jurij 161, 197
Sapieha Aleksander 55, 133
Šaur Josef 98
Savić Viktor 210
Savigny Friedrich von 60
Savković Miloš 209
Sawa św. 181, 190
Sazdov Tome 122
Schaller Helmut 203, 204
Schatte Czesława 120
Schimek Maximilian 53
Schleicher August 74, 85, 180, 191
Schlözer August Ludwig von 52, 129
Schmaler Johann Ernst
(Jan Arnošt Smoler) 78, 86, 167, 185
Schmid Heinrich 92, 96, 195
Schmid Ulrich 104
Schmidt Paweł 32
Schnurrer Christian Friedrich von 53
Selak Ante 40
Šembera Alois 83, 110, 182
Semków Milica 230

- Serapionowa Jelena 199
Seredyński Władysław 162
Šesták Miroslav 165
Siatkowski Janusz 17
Sibinović Miodrag 43
Siedakowa Irina 94
Šimeček Zdeněk 23, 52, 130, 182
Simiczijew Kole 230
Šimić Nikolaj 153
Šivic Dular Alenka 211
Skalová Hana 102
Skarżyński Mirosław 205
Skerlić Jovan 209
Škerlj Božo 211
Sklenář Karel 82
Skok Petar 85
Skorochód Majewski Walenty 168
Skwarska Karolina 131
Slavík Bedřich 131
Sławińska Joanna 233
Sławiński Janusz 121
Sławski Franciszek 222, 228
Smirnow Aleksandr 74
Smirnow Iwan 82
Smirnow Jurij 77
Smirnow Sawwatij 16, 17, 20, 28, 31, 32, 34, 35, 37, 91, 149
Smith Caspar 86
Smole Vera 70
Smotrycki Mioletij 130, 153
Sniegiriew Iwan 75, 134
Sobiestianski Iwan 90
Sochacka Stanisława 182
Sokolianski Aleksandr 21
Sokołow Matwiej 177
Solaric Pavle 139, 141, 154
Sołowiow Władimir 181
Sorokina Marina 206
Sotirović Vladislav 39
Spahić Vedad 40
Spasowicz Włodzimierz (Władimir) 87, 181
Spieranski Michaił 91, 197
Šrepel Milivoj 188
Sriezniewski Izmaił 28, 34, 39, 64, 65, 66, 73, 74, 91, 150, 151, 157, 162, 163, 165, 166, 172
Sršeň Lubomír 60
Stachowski Zbigniew 202
Stalev Georgi 122
Stalin (Dżugaszwili) Josif 205
Stalmach Paweł 87
Stambolijski Aleksandyr 212
Stanisław August Poniatowski 153
Stanković Bogoljub 46, 209, 211, 216
Stankowicz Aleksandra 232
Stankowska Petra 211
Stardelov Georgi 24
Starnawski Jerzy 219
Stasow Władimir 82
Stasowa Jelena 82
Šťastný Vladislav 15, 130
Stefan Dušan 60, 184
Stefan Nemanja 181, 184
Stefanow Waleri 45
Stieber Zdzisław 228
Stojačković Aleksandar 156
Stojanović Ljubomir 154, 209
Stratimirović Stefan 69, 131, 135, 139, 146, 153, 155
Středovský Jan Jiří 50
Stroganow Siergiej 79
Strossmayer Josip Juraj 33, 71, 169, 186, 187, 191
Stulli Joakim 137
Štúr Ludovít 77, 168, 184
Sturm-Schnabl Katja 85
Suchanek Lucjan 26, 29, 105
Suchecki Henryk 182
Šulek Bogoslav 70, 110, 111, 112, 157
Sułakadziej Aleksandr 91
Šurmin Đuro 28
Surowiecki Wawrzyniec 18, 53, 134
Sus Oleg 19
Sušil František 167
Suworow Aleksandr 153
Suworow Maksim 153
Svatoň Vladimír 115
Šwjela Bogumił 207
Syrku Polichronij 88
Szachmatow Aleksiej 20, 93
Szachmatow Mstisław 127
Szajnocha Karol 181

- Szalkiewicz Wiaczesław 29
Szczepkin Wiaczesław 197
Szczerba Lew 197
Szejn Paweł 166
Sziskow Aleksandr 55, 109, 135, 145, 155
Sziszmanow Iwan 15, 94, 178, 212
Szołochow Michaił 213
Szulc Kazimierz 83
Szulc Witold 33, 87
Szwat-Gyłybowa Grażyna 14, 25, 46, 230
Szybeka Zachar 44
Szykowski Marian 224
Śliziński Jerzy 222, 224, 225, 228
Święcicki Paulin 148
- Tacyt 182
Tanty Mieczysław 175, 197
Tarnowski Jan 164
Taszycki Witold 222
Teodorović Atanasije 155
Teodosije 190
Terlecki Hipolit 165
Tichonrawow Nikołaj 80, 171
Tirol Dimitrije 153, 156
Tkalčević Adolf Weber 186
Todorovski Gane 122
Tokariew Siergiej 75
Tołstoj Dmitrij 173
Tołstoj Fiodor 58
Tołstoj Lew 209
Tołstoj Nikita 18
Toporišič Jože 139
Toporkow Andriej 89
Toporow Władimir 195
Tošović Branko 112
Trautmann Reinhold 92, 96, 195
Trlajić Gligorije 67, 68, 154
Trnski Ivan 111
Trstenjak Davorin 188
Trubar Primož 53, 57, 131
Trubieckoj Nikołaj 21, 34, 93, 195, 205, 219
Tsao-Tsin-Hua 38
Turgieniew Aleksandr 135
Turgieniew Iwan 209
Tuševski Vančo 117
Tymieniecki Kazimierz 23
- Tyrnowski Teodosij 163
Tyszyński Aleksander 180
- Uglik Jacek 29
Ułaszyn Henryk 99
Undolski Wukoł 50, 176
Unger Manfred 206
Ungnad Ivan 128
Urbańczyk Stanisław 15, 17, 21, 37, 199, 222
Uspienski Boris 17
Uspienski Fiodor 163
Utješenović-Ostrožinski Ognjeslav 190
Uwarow Siergiej 144, 199
- Vajs Josef 201
Valjavec Matija 189
Vaško Imrich 147
Vasmer Max 31, 96, 206
Vašš Martin 134
Vavřinek Vladimír 131
Večerka Radoslav 49, 130, 182, 207
Venclović Gavril Stefanović 153
Verković Stefan 169, 187
Vidmar Josip 211
Vince Zlatko 90
Vlček Radomír 98, 132, 195
Vocel Jan Erazim 82, 183
Vodnik Valentin 133, 158
Vondrák Václav 195, 219
Vrana Josip 209
Vrančić Faust 127
Vraz Stanko 71, 150, 151, 157, 162, 169
Vrhovac Maksimilijan 146
Vrtel-Wierczyński Stefan 223, 233
Vuca Petar 68
Vujević Pavle 100
Vulović Svetislav 190
Vykypeřlová Tatiana 53
- Wagner Zdzisław 222
Wagnerowa Helena 222
Wahylewicz Iwan 165
Walczak Monika 105
Walczak-Mikołajczakowa Mariola 190
Walicki Andrzej 29
Wawrzyńczyk Jan 123

- Wazow Iwan 38
Weingart Miloš 92, 95, 96
Weissenthurn Vincenzo de 138
Wenelin Jurij 64, 72, 140, 156, 161, 169
Wenzel Zofia 222
Węgierski Andrzej 128
Wiaziemski Paweł 176
Wićaz Ota 207
Widajewicz Józef 223
Wieniediktow Grigorij 72, 73, 160
Wierzbicka Anna 124
Wierzbicka Katarzyna 226
Wierzbicki Jan 226
Wiesiełowski Aleksandr 89, 97, 99
Wigura Andrzej 63
Wiktorow Aleksiej 82
Wilczynski Jurij 81
Windakiewiczowa Helena 167
Winogradow Wiktor 16
Wiśniewski Michał 151
Wituch Tomasz 24
Wojtyła-Świerzowska Maria 16
Wollman Frank 19, 95, 97, 98, 99, 204, 206
Wollman Slavomír 16
Wollner Wilhelm 89
Wołkow Władimir 115
Wonisch Arno 112
Worobiewa Irina 65, 175
Woronicz Jan Paweł 68
Wostokow Aleksandr 34, 50, 56, 57, 65, 74, 84, 136, 137, 140, 151, 161, 179
Wójcicki Kazimierz 168
Wrocławski Krzysztof 26, 116, 171, 230
Wróblewski Tadeusz 96
Wytrzens Günther 90
Zaborow Piotr 89
Žáček Václav 202
Zachariasz Andrzej 24
Zakopalová Lucie 207
Zaleski Józef Bogdan 151
Zaleski Waclaw 76, 168
Zarek Józef 33, 233
Zaręba Alfred 222
Zdziechowski Marian 28, 174
Zeil Wilhelm 201
Zelenka Miloš 98, 104, 211, 217
Zelenková Anna 206
Zeuss Johann Kaspar 31
Ziablowski Jewdokim 54
Zielenin Władimir 201
Zieliński Bogusław 30, 33, 41, 104, 233
Zięba Włodzimierz 24
Zigiel Fiodor 90
Zima Luka 188
Ziomek Jerzy 121
Živančević Milorad 90, 217
Živančević Sekeruš Ivana 15
Živanović Đorđe 209
Zlobický Josef 130, 138
Zmarzer Wanda 119, 123
Zois Žiga 57, 146
Zrinski Petar 86
Zubatý Josef 85
Żeligowski Lucjan 202
Żułyński Mykoła 76
Żurawliowa Olga 162

Lech Miodyński

Integral Slavic studies – the scientific canon and the erosion of the system (South and West Slavic counterpoints)

Summary

The study presents a chronological and problematic view of the integration and disintegration dominants in the evolution of European Slavic studies, affecting its scientific and research complexity, ideological coherence and transnational character. The key issues are illustrated by an extensive factual panorama interpreted from this angle, including historical data, typically scientific phenomena, and socio-cultural tendencies characterising particular formations of the history of this field in various territories of the Slavic universe. The main opposition of cohesion and fragmentation in the ontological aspect of Slavic studies is presented in three basic dimensions: heuristic-methodological, political-national, and psychological-ethical – giving an idea of the whole debatability and complexity of the relativised object of its research.

The first chapter (*The Unitarian Tradition Against Selective Visions of the Object of Study*) tentatively points to the mechanisms of differentiation of individual segments of the science in question into a uniform intercultural vision of Slavdom and its entire possessions, and a tendency to create various subordinate epistemological systems – within regions and subdisciplines. This differentiation concerns the general identification and functionalisation of the Slavic element, translating into either a coherent cognitive core qualifying the elements of the structure within a compact field of knowledge (unitarism), or its replacement by smaller systems evolving in parallel (selective visions). In this and subsequent sections of the dissertation, details are organised according to the main oppositions – canon and authority versus individual (pseudo)norms, synthetic integralism versus selective protectionism, and centralism versus particularism. Examples include, among others, existing and abandoned approaches to discipline-based classification, the contradiction between diachronic and synchronic descriptions, the testability of synthesising and integrating methods when considering material (literary, linguistic and other); the role of historical, political, religious and geographical contexts, official and cultural conditions for the emergence of Slavic research centres, differences in scale and geopolitical hierarchies, domination of selected ethnic models of science (including a nationalistic variant), biographical conditions for Slavistic careers, the role of international corporations of scholars, links between research and national and state building processes (the function of historical and ahistorical traditions), ideological projections of the Slavic community, utopian and anti-utopian constructions in drawing up plans for its (dis) integration, conventionality of key research problems, importance of great symbolic complexes (literature, religion, history) in defining central tasks supported by patronage of various types of power.

Chapter Two (*The Standard of Interdisciplinarity and Terminological Antistandards*) focuses attention on two – indicated in its title – primary issues through which the formal framework of Slavic studies has been established since the end of the 18th century. They are characterised by a striving to crystallise the competences of various specific disciplines according to their useful-

ness to the system as a whole, and by a progression from the original multidisciplinary to interdisciplinary conceived in modern terms. At the same time the aim is also to systematise and standardise the scientific terminology – as opposed to the constant bifurcation of concepts and terms used in the Slavic sciences. Until the period of positivism, the criteria and methods of ordering material considered Slavic were characterised by arbitrariness and asymmetry resulting from the linguistic and historical dogma of community. At that time, the component disciplines (including non-philological ones) were indiscriminately linked as widely as possible, striving for an integrative effect at the level of the collective idea of Slavs rather than a functional analysis of facts. The next phase saw the systematisation of classes of phenomena – especially in linguistics, history and ethnography – which made it possible to move towards placing discoveries from one national area in the verified context of other Slavic phenomena. In the twentieth century, the semantics of wholeness was organised primarily by a structuralist paradigm, created in a comparative perspective, but subsequently disassembled into groups of research objects described in an associative manner and with an emphasis on socio-cultural context. The seemingly uniform system of concepts and fundamental texts of early Slavic studies was in fact only one element of scientific circulation. The other, from the outset, was a parallel polycentric network of systems with a high degree of autonomy, growing thanks to secondary research specialisations or the more rapid emancipation of certain peoples. Only the narrowly defined basis of the philological approach remained relatively unchanged. The caesuras in establishing norms of modern interdisciplinarity were connected for Slavists mainly with anti-positivist, Marxist and post-structuralist breakthroughs. The discussion of terminological issues in the second part of the chapter is rather illustrative, presenting on selected examples the phenomenon of unremitting tension between the codification of terminological systems and the creation of antistandards resulting from the local narrowing of the identification of concepts or their ideological-axiological characterisation. The material presented here is predominantly literary, providing clear evidence of the presence of a number of phenomena inhibiting the construction of a culture of coherent concepts, such as proposing projecting definitions, unnecessary modifications of unambiguous terms, creating a formally incorrect specialist lexicon, expanding synonyms of terminology, referring to concepts of unproven theory, or blurring terms in non-scientific utterances. Throughout the chapter, especially in its first part, there is extensive diachronic material drawn from the reality of those Slavic countries where Slavic studies developed more intensively in the past.

In the third chapter (*National Philologies – Transformations of Tasks, Challenges of Contexts*) the focus is on the superordinate classificatory category of national philology, whose capacious semantics has turned the typically utilitarian study of indigenous language and literature into a powerful weapon of particularisms in the Slavic world over the past two centuries – often openly opposing this category to comparative/contextual Slavic reflection. This concept has repeatedly regulated the statuses of entire local scientific circuits, the hierarchies of topics taken up, and the ranking and valuation of discoveries made. The requirements of a given model of mono-ethnic philology towards its own environment were visible in Slavic studies from the very beginning of systematic research, often clashing with the universalist approach to related languages or scriptures. This phenomenon had a narrowly scientific aspect (the ballast of the original education and knowledge of individual philologists and their authority), but also a pragmatic-ideological or political one – when it came to the realisation of current national tasks in the situation of the necessary ennoblement of native culture during the competition to define one's own prestigious identity or leadership mission among other nations. Apart from local particularisms, for a long time one of the ideological motivations for the collective efforts of Slavists were negative complexes – Germanic in Central Europe or even Hellenic or Romance in the South, all of which were also positive factors inspiring intellectual activity. The constant scientific, cultural and political point of reference was Russia, whose positive as well as negative radiation (especially in the 19th century) left a permanent mark on collective memory, cultural texts, and also on works concerning Slavic "small

nations". In the hope of countering the alien elements of civilisation, the seeds of modern material research were formed in this century, but from the beginning many of their national versions were suspended between cognitive and ideological orientation. Slavic „antiquities" (including Old Church Slavonic monuments) or folklore were labelled with separate or combined ethnic labels, literature was perceived as a depository of national consciousness long after Romanticism, and in the lexical resources and grammatical structures of the languages evidence of deep distinctions or of a politically desirable closeness was sought. In the battle for the significance of the Slavic nations in Europe, which lasted until 1918, scientific battles were fought not only at the methodological level, but also, for example, in the course of the rivalry between the Vienna-Prague and St. Petersburg-Moscow centres. An additional hierarchy of Slavic and local factors was introduced by the unevenly timed codification of official languages and the construction of literary canons. After World War I, on the other hand, there was another juxtaposition – Soviet Slavic studies with the other Slavic studies (Western and Southern), which also led to the concentration of some smaller national philologies on their own goals and in isolation from the wider Slavic context. In the post-1945 and 1989–1991 realities, we are confronted with successive configurations of intra-Slavic proximity or remoteness, which creates a strong resonance in research practices. The material used in this chapter is similar in character and scope to that presented in the second chapter, with much attention paid to illustrating the entanglement of individual scholars and entire national philologies in the processes of merging or separating scholarly goals and dependencies on the politics of the countries in which they worked (Slavophilism and pan-Slavism ideas and motivations were often of great importance here).

The conclusions drawn from the presented considerations are situated on the scientific, social and cultural level, defining the problems and mechanisms of a certain „historiosophy of Slavic studies", in which the main place is given to recurring dilemmas of practising the discussed discipline in conditions of alternate integration and disintegration of hierarchical systems of knowledge. The clash of great non-scientific ideas – philosophical, cultural, political or religious – antagonised the constantly emerging new systems, leading to the divergence of great authorities, national academic schools and languages of specialist description. The measure of current needs and proof of the power of a given research model determined the dynamics of change encompassing the image of the whole science. At the level of the canon of Slavistic texts and the prestige of their authors, we observe difficulties in grasping the multidimensionality of the material and an overestimation of the role of eminent individuals, long dictating often anachronistic norms. This, combined with an attitude of servility to political patrons, perpetuated the apparent conservatism of Slavic studies (especially in the 19th century). At the level of the typology of objects of study and the language of description there was an ongoing discussion about the place and scope of philological studies in their relation to other disciplines treated equally or auxiliary. This also resulted in a preference for selected themes and periods in the history of Slavic cultures, complicated terminology structures and relativised the status of individual national philologies. At the level of socio-political and cultural influence on various research communities, the function of these philologies was also modified according to the needs of national emancipation – the attachment of historical communities to particularistic values usually ultimately prevailed, providing evidence of the power of ethnic interpretations to influence scientific theses. In the light of all these diagnoses, one should also look at today's opportunities of combining Slavic studies integrated according to the pre-World War I classical model with the possibilities offered by inter- and transdisciplinary approaches, now devoid of the function of philology, as important as it once was.

Redakcja i korekta
Olga Nowak

Projekt okładki
Tomasz Tomczuk

Redakcja techniczna
Małgorzata Pleśniar

Łamanie
Wydawnictwo Naukowe WDR PROGRES
www.wdrprogres.pl

Redaktor inicjujący
Przemysław Pieniążek

Nota copyrightowa obowiązująca do 31.12.2022
Copyright © 2021 by Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego
Wszelkie prawa zastrzeżone

Sprzymyamy otwartej nauce. Od 1.01.2023 publikacja dostępna na licencji Creative Commons
Uznanie autorstwa – Na tych samych warunkach 4.0 Międzynarodowe (CC BY-SA 4.0)

Wersja elektroniczna monografii zostanie opublikowana w formule wolnego dostępu
w Repozytorium Uniwersytetu Śląskiego www.rebus.us.edu.pl

<https://orcid.org/0000-0003-2053-2277>

Miodyński, Lech
Sławistyka integralna – naukowy kanon i erozja
systemu: (kontrapunkty południowo- i
zachodniosłowiańskie) / Lech Miodyński.
Wydanie I. – Katowice: Wydawnictwo
Uniwersytetu Śląskiego, 2021

Wydawca
Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego
ul. Bankowa 12B, 40-007 Katowice
www.wydawnictwo.us.edu.pl
e-mail: wydawnictwo@us.edu.pl

<https://doi.org/10.31261/PN.4069>

ISBN 978-83-226-4105-7

(wersja drukowana)

ISBN 978-83-226-4106-4

(wersja elektroniczna)

Druk i oprawa
Volumina.pl Daniel Krzanowski
ul. Księcia Witolda 7–9
71-063 Szczecin

Wydanie I. Ark. wyd. 23,0. Ark. druk. 18,0. Papier Alto Creme 90 g. PN 4069.
Cena 39,90 zł (w tym VAT).